

Prinsipper for Norges forskningsråds rettighetspolitikk

Vedtatt 2008

© **Norges forskningsråd 2008**

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Grafisk design omslag:
Foto/ill. omslagsside:
Trykk:
Opplag:

Oslo, mnd år
ISBN 978-82-12-xxxxx-x (trykksak)
ISBN 978-82-12-xxxxx-x (pdf)

1 Prinsipper for Norges forskningsråds rettighetspolitikk

1. Mål

FoU-prosjekter finansiert helt eller delvis av Forskningsrådet skal ivareta samfunnets interesser. Resultatene skal i bred forstand komme samfunnet til nytte, både gjennom oppbygging og formidling av kunnskap og kommersiell utnyttelse. Forskningsrådet har en viktig rolle i å bidra til god forvaltning av immaterielle verdier fremkommet av forskning finansiert av offentlige midler.

Et av Forskningsrådets overordnede mål er å bidra til at anvendelsen av forskningsmidlene kommer samfunnet til nytte. Dette er et grunnleggende prinsipp som ligger til grunn for de øvrige prinsippene. Et viktig formål med disse er nettopp å oppnå størst mulig samfunnsnytte av offentlige midler.

2. Rettigheter

Rettigheter til prosjektresultater skal i utgangspunktet overføres fra de tilsatte som har skapt resultatene, til deres arbeidsgivere. Til forskningsformål bør prosjektresultatene være vederlagsfritt tilgjengelig for alle deltakere i prosjektet. I samarbeidsprosjekter og ved doble tilsettingsforhold skal partene avtale hvordan eiendoms- og utnyttelsesretten skal fordeles og forvaltes. For enkelte søknadstyper kan Forskningsrådet unntaksvis fastsette særlige bestemmelser om eiendoms- og utnyttelsesretten.

Et viktig mål for Forskningsrådet er å sikre næringsmessig utnyttelse av, og videre forskning på, de resultatene som fremkommer i forskningsrådsfinansierte prosjekter. Forskningsrådet har derfor lagt opp til at rettighetene til prosjektresultater skal overføres fra forskerne (og eventuelt andre som har vært med på å skape slike resultater) til virksomheten(e) hvor disse er tilsatt. En slik løsning er i samsvar med det som gjelder for oppfinnelser etter lov om arbeidstakeroppfinnelser, og i tråd med målsettingen i universitets- og høgskoleloven. Forskningsrådet skal ikke ha noe eierskap til resultatene. Arbeidsgiver forutsettes å avklare de økonomiske godtgjørelser en overføring av rettigheter fra tilsatte vil kreve.

Bruk av forskningsresultater til videre forskning vil som hovedregel ikke være i motstrid med ønsket om næringsmessig utnyttelse, og vil normalt heller ikke komme i konflikt med immaterielle rettigheter. Retten til forskningsmessig bruk bør ikke begrenses, men sikres av de avtaler som inngås i forbindelse med forskningsprosjekter.

I samarbeidsprosjekter og i tilfeller hvor en eller flere av de personene som er tilknyttet prosjektet har mer enn én arbeidsgiver (doble tilsettingsforhold), vil rettighetsforholdene ofte bli kompliserte, fordi flere virksomheter kan hevde rettigheter til de samme prosjektresultatene. For å forebygge at uklare eller uhenksomme rettighetsforhold hindrer den ønskelige utnyttelse av prosjektresultatene, er det bestemt at partene på forhånd skal avtale hvordan rettighetene skal fordeles og forvaltes, jf. punkt 6 nedenfor. Partene har stor frihet til selv å velge hvordan fordelingen skal være, bl.a. ut fra betydningen av de ressurser den enkelte part har brakt med seg inn i prosjektet, og i lys av omfanget av den

enkelte parts innsats. Hvis resultatene i hovedsak er blitt til gjennom universitets- eller høyskoletilsatte forskeres intellektuelle innsats, kan det være naturlig at eiendomsretten tilordnes den institusjonen hvor forskerne, eller flertallet av dem, er tilsatt. Det kan tilsvarende være naturlig at eiendomsretten tilordnes en bedrift eller forskningsinstitutt dersom den vesentligste innsatsen kommer fra bedriftens eller et forskningsinstituttets tilsatte.

Forskningsrådet kan av ulike grunner ha behov for å begrense avtalefriheten for bestemte søknadstyper og utlysninger. Dette vil gjelde for spesielle forhold og vil i så fall fremgå av utlysningen.

3. Publisering

Prosjektresultatene skal som hovedregel gjøres kjent så hurtig som mulig. Dersom dette er til hinder for beskyttelse eller forretningsmessig anvendelse av resultatene, kan en midlertidig utsettelse avtales. I helt spesielle tilfeller kan varig hemmelighold avtales.

Forskningsrådet vurderer prinsippet om publisering av forskningsresultater som vesentlig. Etter Universitets- og høyskoleloven har forskere rett til å offentliggjøre sine resultater og skal sørge for at slik offentliggjøring skjer. Styret ved en institusjon kan imidlertid samtykke til utsatt offentliggjøring når legitime hensyn tilsier det. Varig hemmelighold av resultater frembrakt ved universiteter og høyskoler kan normalt ikke besluttes, og slike institusjoner vil ikke kunne gå inn i samarbeidsprosjekter med bedrifter som måtte kreve dette.

I enkelte situasjoner vil det være legitimt at resultatene holdes hemmelig for ikke å ødelegge muligheten for beskyttelse eller kommersiell utnyttelse av forskningsresultater. Det vil som regel være tilstrekkelig med en midlertidig utsettelse av publisering for å ivareta dette hensynet, og det åpnes derfor for at partene kan avtale en slik utsettelse. Varige begrensninger i adgangen til offentliggjøring av forskningsresultater som er skapt av forskere ved et universitet eller en høyskole kan fastsettes bare i den utstrekning dette følger av lovgivningen, f.eks. i tilfelle hvor offentliggjøring vil innebære at lovbeskyttede bedriftshemmeligheter avsløres. Varig hemmelighold kan også avtales i enkelte tilfelle hvor resultatene er skapt av forskere som ikke er tilsatt ved et universitet eller en høyskole.

Formuleringen "helt spesielle tilfeller" innebærer at det skal mye til for at et varig hemmelighold kan avtales. Det må foreligge spesielle omstendigheter som gjør at man står overfor et tilfelle som skiller seg i betydelig grad fra normalen. Det kan for eksempel være nødvendig med varig hemmelighold innenfor konkurranseutsatte områder når patentering ikke er mulig.

4. Beskyttelse

Virksomhetene skal vurdere behovet for beskyttelse av prosjektresultater som kan ha forretningsmessig verdi og, når behovet tilsier det, sørge for å beskytte disse.

Myndighetene ønsker at norske virksomheter får større bevissthet knyttet til det å beskytte og eventuelt etablere rettsvern for sine oppfinnelser. Nærings- og handelsdepartementet nedsatte i 2006 et rådgivende kompetanseforum som foreslo en tiltaksplan for økt kompetanse på industrielle rettigheter, og hvor det er fokus på å sikre at rettighetene fra offentlige finansierte prosjekter beskyttes. Dette uttrykkes slik; "Det ville være uforsvarlig bruk av offentlige midler å støtte prosjekter der de immaterielle verdiene ikke er tilstrekkelig sikret." Dette må ses i sammenheng med institusjonenes plikt etter Universitets- og høyskoleloven til å bidra til innovasjon og verdiskapning basert på FoU-arbeid. Forskningsrådet forventer at

institusjonene utvikler IPR-strategier, og at de setter av nødvendige ressurser til beskyttelse og kommersialisering av FoU-resultater.

Behovet for beskyttelse er forskjellig fra bransje til bransje. Mens det i enkelte bransjer vil være helt nødvendig å beskytte forskningsresultatene, vil det være mindre hensiktsmessig i andre.

5. Utnyttelse

Prosjektresultatene skal utnyttes innen rimelig tid. Dersom dette ikke skjer, kan de personene som har skapt resultatene i prosjektet kreve rettighetene tilbakeført til seg, med mindre noe annet er avtalt.

Eiendomsretten til resultater fører også med seg forpliktelser, og kravet til utnyttelse av resultatene fra forskningsprosjekter med finansiering fra Forskningsrådet er sentralt. En viktig begrunnelse for endringene som de siste årene er foretatt i Universitets- og høyskoleloven og Arbeidstakeroppfinningsloven er at universitets- og høyskolesektorens forskningsresultater skal bli utnyttet og at dette skal komme samfunnet til nytte. Utnyttelsesprinsippet er vesentlig og tillagt stor betydning.

Kravet til utnyttelse vil være avhengig av type resultat og hva slags potensiale resultatet har. For resultater som har et forretningsmessig potensiale krever Forskningsrådet at dette potensialet blir forsøkt utnyttet. Kravet om utnyttelse kan i andre tilfeller oppfylles ved at resultatene brukes i undervisning og videre forskning.

Uttrykket "rimelig tid" er brukt for å legge inn størst mulig fleksibilitet. I utgangspunktet må prosjektdeltakerne selv ta stilling til hva som vil være rimelig tid i det aktuelle prosjektet. Dette må fremgå av utnyttelsesplaner i prosjektbeskrivelsen eller av konsortieavtalen i samarbeidsprosjekter. Variasjonene vil her være store fra bransje til bransje. I IT-bransjen vil rimelig tid kanskje bety noen måneder, mens det innen bioteknologi kan ta flere år før det er mulig å anvende resultatene. Det sentrale er i alle tilfelle at den virksomheten som har overtatt rettighetene, utviser en rimelig aktivitet med sikte på utnyttelse av resultatene. Dersom det blir stilt spørsmål ved tidsaspektet for utnyttelse av prosjektresultatene, bør det redegjøres nærmere for planene for videre utviklingsaktiviteter.

Hvis resultatene ikke blir utnyttet innen rimelig tid, er det naturlig at den eller de som har skapt resultatene, og som i sin tid overførte sine rettigheter til arbeidsgiveren eller til en annen prosjektdeltaker, får rettighetene tilbakeført til seg. Andre løsninger kan imidlertid avtales, f.eks. at rettighetene i slike tilfelle skal overføres til en annen prosjektdeltaker. Det vises her til plikten etter punkt 2 til å avklare rettighetsforholdene i samarbeidsprosjekter og ved doble tilsettingsforhold.

Prinsippet om at prosjektresultatene skal utnyttes innen rimelig tid, gjelder for alle utnyttelsesmåter og -områder hvor det foreligger et potensial for utnyttelse. Dersom et resultat kan utnyttes på flere måter eller på flere områder, og rettighetshaveren bare utnytter resultatet på én måte, eller noen måter eller områder, kan rettighetene for ubenyttede utnyttelsesmåter og -områder kreves tilbakeført eller overført, jf. også punkt 6 d) nedenfor.

6. Konsortieavtale

Før kontraktsinngåelsen med Forskningsrådet, skal det i samarbeidsprosjekter etableres en konsortieavtale som regulerer forholdet mellom prosjektdeltakerne.

Intensjonen med dette prinsippet er å sikre at samarbeidspartnerne har avklart spørsmål og problemstillinger knyttet til prosjektgjennomføringen før kontrakten med Forskningsrådet inngås. Både forholdet mellom virksomhetene og forholdet til medvirkende forskere bør reguleres. Dette vil bidra til å berede grunnen for et fruktbart samarbeid mellom deltakerne i prosjektarbeidet.

Prinsipper for konsortieavtaler:

- a) Bruk av og eventuell godtgjørelse for bakgrunnskunnskap som bringes inn i prosjektet skal reguleres.**

Det er vesentlig for alle samarbeidsprosjekter at deltakerne tar med inn den bakgrunnskunnskap de har og som er nødvendig for et vellykket prosjekt. Utgangspunktet kan være meget forskjellig fra prosjekt til prosjekt, og det legges derfor opp til at dette reguleres i konsortieavtalen.

- b) Konsortiedeltakerne skal ha kostnadsfri tilgang til prosjektresultater som fremkommer underveis og som er nødvendige for gjennomføringen av eget arbeid i prosjektet.**

Dette prinsippet skal understreke betydningen av samarbeidet i prosjektet og sikre at alle deltakerne får tilgang til resultater som er nødvendige for fremdriften av prosjektarbeidet. Det skal også sikre at tilgangen til resultater man trenger for å utføre sitt eget arbeid i prosjektet skal være kostnadsfri, uavhengig av hvilken konsortiedeltaker som har frembrakt de aktuelle resultatene.

- c) For forretningsmessig utnyttelse skal konsortiedeltakerne ha tilgang til prosjektresultater og bakgrunnskunnskap til avtalte vilkår når de trenger det for å utnytte sine egne resultater i prosjektet.**

Dette er et viktig prinsipp for å sikre bruk av resultatene til samfunnets beste. Dersom en part er avhengig av en annen parts prosjektresultater eller bakgrunnskunnskap for forretningsmessig utnyttelse av sine egne prosjektresultater, må slik tilgang gis. Det er imidlertid adgang til å avtale vederlag for resultater og bakgrunnskunnskap som skal benyttes på denne måten. Tilgangen skal være på avtalte vilkår. Partene kan ikke sette urimelige vilkår for å gi slik tilgang.

- d) Forskningsinstitusjonene bør ha rett til å overta eiendoms- eller utnyttelsesretten til de resultater i prosjektet som ligger utenfor de øvrige prosjektdeltakernes forretningsmessige interesser.**

Hovedintensjonen med denne formuleringen er å sikre bred utnyttelse av forskningsresultatene slik at disse kommer samfunnet til nytte. Erfaring viser at mange bedrifter begrenser utnyttelsen av sine resultater til sitt forretningsområde. De prosjektresultatene som ligger utenfor bedriftenes forretningsmessige interesser, bør derfor gjøres tilgjengelige for forskningsinstitusjonene i konsortiet. Uttrykket "forretningsmessige interesser" er ment å omfatte bedriftenes relevante utviklingsmuligheter. Prinsippet må sees i sammenheng med kravet om at resultatene skal utnyttes innen rimelig tid, jf. punkt 5 ovenfor. Innenfor dette tidsperspektivet bør det være mulig å synliggjøre bedriftens relevante utviklingsmuligheter.

- e) **Undervisningsinstitusjonene bør, eventuelt etter en avtalt tid, vederlagsfritt få dekket sitt behov for bruk av prosjekresultatene til undervisnings- og forskningsformål.**

Universitetenes og høyskolenes hovedoppgave er forskning og utdanning, og det anses som viktig at deres behov for å bruke de beste og mest oppdaterte forskningsresultater blir dekket. Prinsippet åpner for at det kan avtales en utsettelse av undervisningsinstitusjonenes bruk av de andre konsortiedeltakernes prosjekresultater i undervisningen, jf. punkt 3 ovenfor. Denne mulige utsettelsen vil variere fra prosjekt til prosjekt. Undervisningsinstitusjonene må ta hensyn til eventuelle konfidensialitetsbehov ved sin bruk av resultatene.

Vedtatt av Hovedstyret 24. april 2008